

CRONICĂ DRAMATICĂ

Teatrul Național
„I. L. Caragiale”

SĂ NU-ȚI FACI PRĂVĂLIE CU SCARĂ

de Eugen Barbu

Au și piesele de teatru soarta lor, nu numai cărțile. De pildă „prăvălia” lui Eugen Barbu. Zidită de autor, acum zece-zece ani, scoasă în lume de revista „Teatrul” în octombrie 1962, supusă unor avatarii (chestii de mobilier, de personal și de final), care nu i-au modificat nici fațada, nici bogăția interioară, „prăvălia cu scară” și-a găsit patru vaduri prospere în provincie, — la Cluj, la Botoșani, la Brașov și la Pitești — înainte de a se instala și a-și ridica obloanele pentru o lungă perioadă de prosperitate, la București. Dar nu lângă cimitirul Sfânta Vineri, unde a visat-o autorul, ci direct în piața Amzei, unde clienții pot fi siguri că se vor bucura de serviciile uneia din cele mai omogene și mai bine specializate echipe de interpreți din câte-i putea pune la dispoziție patronul, Radu Beligan, și responsabilă cu regia, Sanda Manu.

Atît avaturile textului, cît și succesivele amplasamente ale piesei pe scenele din țară au contribuit la cizelarea lucrăturii artistice a personajelor, și, mai cu seamă, la adîncirea reliefului literar al textului, care, așa cum ne apare acum, poate intra pe sub porțile majore ale literaturii dramatice românești de durată.

Lăsînd, pentru moment, „pe tușe” — cum zice pamfletarul sportiv Eugen Barbu — problemele privitoare la cantitatea de conținut dramatic al piesei și la felul cum a fost pus acest conținut în valoare pe scena Studioului Național, vom sublinia, cu vigoare, meritul „prăvăliei cu scară” de a fi cea mai suculentă evocare a unei specii

*Eugenia Popovici, Constantin Stănescu,
Rodica Popescu*

umane frecvente, dar prea puțin sau aproape de loc transplantate în literatură, anume „chiaburimea urbană”, un tip de mică burghezie vorace, abjectă, apărut în drojdia de mizerie a mahalalelor, în circumstările doșite pe acolo pe unde nu se terminau de-a binelea drumurile de țară, dar nici nu începeau, ca lumea, trotuarele de oraș. Un teritoriu „ideal” pentru „cultura” acestei faune infecțioase l-a constituit ulița patetică a Griviței de altădată, arteră-martor a industrializării insalubre, segment sub-urban în care burghezia indigenă, stăpîna orașului negustoresc de la Sfîntul Gheorghe la Podul Mogoșoaiei, refula cu asprime pe veleitarii urbanizării accelerate și — cu forța administrativă — pe muncitorii prost plătiți din atelierele-negre. De la gară la sfînta Vineri și de la cimitir la barieră (cu vedere la dreapta spre gunoaiele din Gropile lui Ouatu), mahalaua a crescut, a proliferat în mocirlă și fum, oferind oropsiților săi locuitori, eșuați de prin obscure funduri de țară, iluzia stupidă că ar fi bucureșteni, și o consolare în circumstări sordide, cu sprîț, salam și secărică, cele trei „fleuroane” de pe blazonul Capitalei noastre de acum un sfert de veac.

Acolo a descoperit Eugen Barbu „prăvălia”, cu sentimentul indescriptibil al chirurg-

Ileana Tomoroveanu și Raluca Zamfirescu

gului care despică tumoarea, fi caută fibrele și nucleul de venin, scoate la lumină fiecare element degenerat al structurii maligne, oribil dar și grotesc în denaturarea lui, destinat morții și totuși viu, încovoiat de toate dezamăgirile și durerile vieții.

Autorul a disecat circiuma defunctului Enache Domnișor — erou invizibil, însă foarte prezent în dramă — pe o succesiune de planuri, în lung și-n lat, pentru a nu ne scuti de nimic din ce a fost animalitate pură sau cel mult omenie convențională în interiorul acestei celule sub-sociale. Dacă sediul speluncii „La roata lumii” este foarte exact indicat, nici situarea în timp nu este mai puțin precisă. Ne aflăm, așadar, pe calea Griviței în iarna teribilă din anul 1943 și în primăvara dantescă din 1944. Substanța dramatică a acestor coordonate este atât de abundentă, iar destinul oamenilor malaxați în acele împrejurări atât de inegal, încât dramaturgul n-are nevoie decât de talentul de a-i aduna pe scenă și a-i lăsa liberi să se sfîșie în spasmul unei agonii generale.

E un ciștig pentru literatura românească a zilelor noastre că tocmai Eugen Barbu a fost ispitit de magma aceasta clocotitoare a suburbiei circiumărești. Frescele barbiene vor dăinui cu forță.

„Prăvălia” este o foarte expresivă soră-geamănă cu „Groapa”. Este smulsă, cu virilitate, în același stil de genetică artistică, din plasma aceleiași periferii, și rămâne un

document autentic, anexat la actul de deces al unei structuri sociale.

Această compoziție în culori, cînd tulburi, cînd violente, are suficientă mișcare pentru a deveni și o piesă de teatru echivalentă? Probabil că da.

Cu sau fără scară „prăvălia” este o foarte reușită performanță în peridul domeniu de seriere pentru scenă. Totuși, în mod ciudat, din cauza aglomerării materialului de observație satirică, „Prăvălia” rămîne unidimensională. Eugen Barbu creează și lucrează într-o geometrie scenică personală. În piesă, conflictul dramatic este exterior sau subînțeles. Asistăm la relieful lui esențiale, fără să luăm parte la cinetica lui. Totul — sau în orice caz foarte mult din conținutul mișcării dramatice — s-a întîmplat înainte sau se întîmplă în spațiile alăturate. Drama ne este povestită cu detalii sugestive, savuroase, ne este mîmată, reprodusă, sugerată, re-jucată, tratată în subsecvențe și elaborată în concluzii — fără a mai fi nevoie să asistăm la o laborioasă desfășurare istorică.

Procedul este bun într-un anumit sens. Din el rezultă portrete admirabile, în linii tari, gravuri acide, dar nu și acțiuni dramatice. Unidimensională, ca o frescă evocatoare de viață la suprafața amintirii, „prăvălia” îi dă lui Eugen Barbu prilejul să creeze virulente pagini de sarcasm, încorporate definitiv în literatura noastră dramatică.

Să ne oprim la subiect. Familia circiumarului Domnișor din ulița Griviței moștenește douăzeci și cinci de ani de sifilis, de avere, de vad și de cupiditate, circumstanțe și calități firești pentru standingul lor social. De aici rezultă un „précis de décomposition” pe care-l etalează Eugen Barbu sub ochii noștri, cu o frenezică vervă. O cumnată frivolă se împarte ziua și noaptea între doi frați cretini. Energia lor procreatoare le-a fost înegal distribuită de părinți, defunctul domn Domnișor și perena lui soție, Elena. Aceasta nu putea fi, în loteria destinului, mai potrivită, mai veridică, decât sferica și incomparabila Eugenia Popovici, în fața căreia nici un semn de laudă și nici un omagiu nu ar fi exagerat, după magnifica sa trăire — nu numai creație artistică! — din fresca lui Eugen Barbu.

Soția hiper-adulteră (interpretată de Ileana Stana Ionescu), multiplu utilizată de frați la pat și la casă, are un băiat care se volatilizează, impersonal, în războiul abia schițat în piesă — și o fetiță, sărmană, (Ileana Tomoroveanu) căzută — nu fără consimțământ — victimă celui mai bun interpret al secăturilor-seducătoare din teatrul românesc actual: Dem. Rădulescu. Nu știu, elocvența lui gesticulară cu paltonul o fi fost sau n-o fi fost indicată de autor? O fi avînd sau nu vreun amestec regizoarea piesei? În orice caz meritul interpretului este în general atât de strălucitor, încît i se cuvine una din cele mai copioase cununi de aplausuri din cîte au explodat în sălile noastre de comedie.

Și pentru că veni vorba. Numai dracu mai poate ști, după spectacol, dacă Eugen Barbu a vrut să creeze o comedie sau o dramă în „prăvălia” lui „cu scară”. Personajele au suferit amare și aduc, odată cu apariția lor în scenă, iz de tragedie. Se ucid sistematic, deliberat, deși n-ar mai fi nevoie, de vreme ce participă colectiv și implacabil la moartea întregii lor categorii. *Să nu-ți faci prăvălie cu scară*, este, așadar, o dramă, pe toate fațetele ei, de la obediința perversă a servitoarei (bravo, Rodica Popescu !) până la nenorocita de domnișoară Aurica, modista de la rubrica de mariaje, căreia Raluca Zamfirescu i-a dăruit, în cazul de față, una din cele mai surprinzătoare compoziții scenice.

Fior dramatic au și lamentațiile poești ale lui Matei Alexandru, foarte convingător în personajul decrepit al lui Dumitru Domnișor, primogenitura circiunei, care dacă nu e beat e filozof poltron și, în ambele ipostaze, estropiat pe undeva. Din această a lui josnică neputință, copiii familiei sînt ai tuturor și ai nimănui. Moștenirea se destramă, contribuția masculă a falsului gazetar Ionică Pară (Dem. Rădulescu) e destinată pieirii pretimpurii, circiuna „La roata lumii” ia foc într-unul din bombardamentele care au nimicuit ulița de la gară pînă la Quatu. Atunci s-a născut, din serum, romanul „Groapa”, și frumusețea noului cartier.

Alteia împrejurări și caractere tragice se urzesc și se împletesc în această piesă, încît nimic nu ar fi destinat-o comediei.

Și totuși... Stranie a fost soarta operei !

De altfel, nimic nu ar fi putut-o evita. Cînd o scriere cu multă substanță vie începe pe mîna unor actori cu diabolică vervă, ca Eugenia Popovici și Dem. Rădulescu, ea nu se poate comporta decît ca o vietate : se lasă furată de viață.

„Prăvălia” are atîta poezie comică în text, atîta autenticitate în caractere și cîeniri atît de plastice între personaje, încît glisada ei pe povîrnișul marii comedii umane, unde a îndrumat-o, fără eforturi, talentul interpretelor, a fost inevitabilă. Sînt mari piese de autori. Sînt și mari piese de actori. „Prăvălia” înclină spre amîndouă, dominant fiind meritul scriitorului pentru savuroasa fidelitate a lexicului de mahala, pentru rigoarea tipologiei, verva relatării și a neîndurătorului sarcasm.

În pletora de merite și creații enumerate mai sus deavalmă pentru a nu deteriora valul emoțiilor noastre spontane, de spectator, am uitat oare ceva ce ar trebui neapărat adus aminte ? Da. Un mic fapt — cu fermecătoarea lui semnificație. A fi cronicar teatral este cîteodată un privilegiu. Iată, de pildă, că ni se întîmplă să vedem pe autori în sala de premieră, livizi de spaimă, supți

Dem. Rădulescu și Ilinca Tomoroveanu

Petre Gheorghiu și George Paul Avram

de neîncercarea în ei înșiși, speriați de aberațiile și lungimile regiei, pe care abia acum le bagă de seamă, beți de bucuria succesului, seduși de fervearea unui gest sau de seva unei intonații pe care nici interpretul n-o găsisese pînă atunci.

L-am văzut acum un an — și nu-l vom uita niciodată — pe Miron-Radu Paraschivescu sus, la galeria teatrului din Brăila, unde i se rejuca *Asta-i ciudat !...*, cum vibra fascinat de candoarea cu care juca Rodica Mandache pe „Mangelica” lui. Dă data aceasta, la premiera protocolară a „Prăvăliei”, l-am zărit pe Eugen Barbu, anonim autor, distribuit de el însuși undeva prin stal, printre privitori, indiferent la aplauzele ce întretăiau prea des reprezentația, insensibil la fuzeele de risete care le salutau pe Eugenia Popovici și pe Raluca Zamfirescu. I-am admirat reținerea sobră. Era — ne-am spus noi — un spectator, obiectiv, detașat. Ași! Cînd regizoarea Sanda Manu, apărută la rampă dintr-o excelentă proprie inițiativă, l-a poftit și pe dumnealui pe scenă, Barbu s-a comportat ca cel din urmă debutant. Era praf de emoție. Rătăcit de plăcere. Nu s-a urcat pe „scara prăvăliei”, — ostentativ și dezinvolt pusă spre sală de regizoare, — ci a luat-o pe departe, prin niște culoare de culise, spre a-și disimula emoția. Pentru asta, l-am iubit.

Nu vom pune punct acestei cronici fără a sublinia, cu bucurie, că întregul ansamblu distribuit în „prăvălie” s-a angrenat bine în atmosfera spectacolului. Ba mai mult, credem că nota dramatică justă, veritabilă, a fost înțeleasă și exprimată perfect de Ileana Stana Ionescu. De asemenea, Petre Gheorghiu ni s-a părut foarte sincer și a contribuit simțitor la echilibrarea tonului. George Paul Avram, Constantin Stănescu au apărut în momente mai scurte, dar cu efect bun.

Scenografia? De ce nu „decorul”? L-a construit, cu amănunte, Mihai Tofan. Idem, regia, tot „construită” de Sanda Manu. Această talentată profesionistă a punerii în scenă ar trebui să se teamă de manierism, de „lungimi” în ritm și de zadarnice reminiscențe. Calea Griviței — 1943 n-are nimic de-a face cu Dostoievski, nici montajul complex din *Crimă și pedeapsă* cu verva satirică și cinismul franc, spontan din „Prăvălia cu scară”. Restul, inclusiv naturalismul, a mers.

Mircea Grigorescu

PISICA ÎN NOAPTEA ANULUI NOU

de D. R. Popescu
pe trei scene :

- Brașov
- Cluj
- Tîrgu Mureș

Pisica în noaptea Anului Nou poartă drept dată a încheierii sale anul 1965, an al unui tulburător moment de revizuire și reparații etice în societatea noastră : momentul reabilitării și reintegrării în viața civică a unor foști deținuți politici. O așezăm însă, în rîndul lucrărilor dramatice noi ale lui Dumitru Radu Popescu. Nu fiindcă abia acum — după un îndătinat sistem de pritocire — a văzut lumina tiparului* și a rampei, ci pentru ecoul proaspăt și pătrunzător ce-l răspîndește și din perspectiva de acum, a apelor așezate și limpezite. Am citit de altfel din această perspectivă și am urmărit pe scenă cu un spor de emoție (pe trei scene, deocamdată : la Brașov, în premieră pe țară, la Cluj și, în focul retușurilor finale, la Tg. Mureș) această nouă „piesă” a lui Dumitru Radu Popescu.

Dramă (sau comedie amară) a conștiințelor puse în situația unor revelatoare confruntări reciproce, *Pisica în noaptea Anului Nou* își poate revendica din zarea zilei de azi, dreptul la o judecată liberă de impactul climatului fierbinte al circumstanțelor ce au inspirat-o și în care a fost concepută, liberă și de eventualele aprehensiuni sau rebitări pe care, prea aproape de acele circumstanțe, acțiunea și problematica textului le-ar fi putut provoca. Ceea ce s-a vrut poate, atunci,

* „Teatrul”, nr. 1/1971.